DYREKTOR I KIEROWNIK ARTYSTYCZNY: MIECZYSŁAW KOTLARCZYK

MIEJSKI TEATR RAPSODYCZNY W KRAKOWIE

ARYSTOFANES

SÓL ATTYCKA

(„OSY" — „ACHARNIACY" — „BOJOMIRA" — „POKÓJ")

KOMEDIA STAROGRECKA

PRZEKŁAD: STEFAN SREBRNY

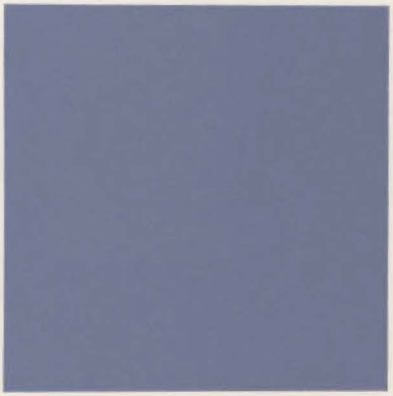

PREMIERA DNIA 21 WRZEŚNIA 1963 R.

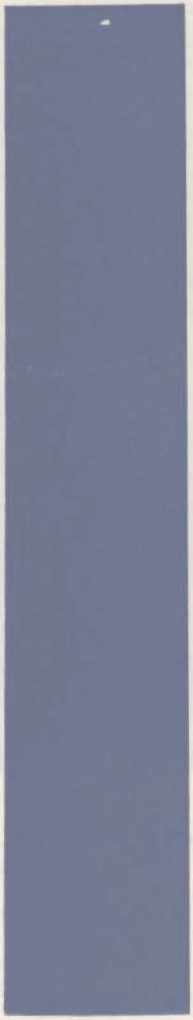

UKŁAD TEKSTU I OPRACOWANIE SCENICZNE:
MIECZYSŁAW KOTLARCZYK
MUZYKA: ZYGMUNT KONIECZNY
SCENOGRAFIA: MARIA KOLBER
CHOREOGRAFIA:
DOROTA KOTERBSKA

DYREKTOR I KIEROWNIK ARTYSTYCZNY: MIECZYSŁAW KOTLARCZYK

MIEJSKI TEATR RAPSODYCZNY W KRAKOWIE

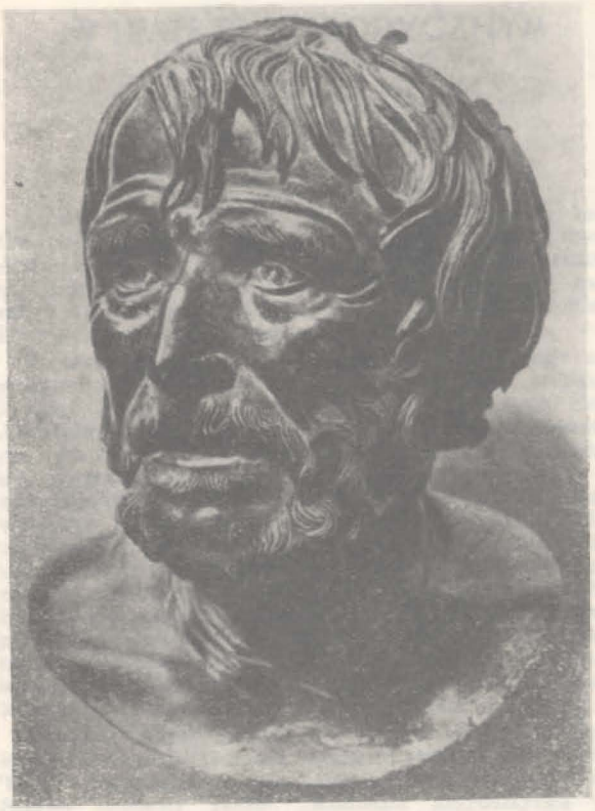

DOMNIEMANY PORTRET ARYSTOFANESA
BRĄZ W MUZEUM NARODOWYM W NEAPOLU

ARYSTOFANES

W TEATRZE RAPSODYCZNYM

Źródłem europejskiego dramatu a zarazem teatru były Ateny Peryklesa. Mniej więcej dwadzieścia pięć wieków temu. Twórcami tego starogreckiego, antycznego dramatu i teatru chórów, masek i klasycznych jedności, byli: Aischylos, Sofokles, Eurypides i Arystofanes.

Najwybitniejszy nasz współczesny znawca tego zagadnienia, Tadeusz Sinko napisał o twórcy staroattyckiej komedii: „...prócz żądła i jadu osy miał Arystofanes (ok. 445—385 p.n.e.) fantazję mitotwórczą, osadzoną na silnej podstawie realizmu, zdolność do wypowiadania rzeczy najdelikatniejszych i — najordynarniejszych z jednakowym wdziękiem, wreszcie niewyczerpane bogactwo konceptów i dowcipów, co w połączeniu z wrodzonym humorem uczyniło go największym i najpoetyczniejszym komikiem świata". Zasoby zaś ironii jedenastu ocalałych starogreckich komedii tego najpoetyczniejszego komediopisarza świata zestawia Sinko z ironią poematów Ariosta, Byrona i Słowackiego, a gatunek komedii arystofanejskiej z polityczną „Szopką krakowską" z czasów Zielonego Balonika.

O dziele Arystofanesa wypowiada się w podobny sposób również tłumacz komedii wybranych przez Teatr Rapsodyczny na dzisiejsze przedstawienie. Stefan Srebrny pisze: „Komedia staroattycka — to jeden z najoryginalniejszych tworów ducha ludzkiego; sprośny wesołek Arystofanes — to geniusz nie tylko dowcipu, humoru, satyry i komediowej inwencji, ale uskrzydlonej poezji, to porywający fantasta, czarujący liryk. Pod imieniem Platona — i zapewne słusznie mu przypisywany — zachował się epigramat, w którym powiedziane jest, że boginie wdzięku, Charyty, za niezniszczalną świątynię obrały sobie duszę Arystofanesa".

Podkreślić niemniej należy, że ten największy komediopisarz starożytności a zarazem najwybitniejszy obok Moliera komediopisarz świata, był i jest nadal rzadkim zjawiskiem w teatrze polskim.

Sceniczną historię Arystofanesa u nas zaczął Kraków w 1873 r. „Rycerzami", jeszcze na deskach Sta-

rego Teatru za dyr. St. Koźmiana. Potem tradycję tę przejął T. Pawlikowski wystawiając „Lysistratę czyli wojnę i pokój" w nowootwartym Teatrze im. Juliusza Słowackiego. Tadeusz Boy-Żeleński wspomina to przedstawienie jako skandal obyczajowy, „od którego długo trzęsło się miasto". Za dyrekcji L. Solskiego inscenizował teatr krakowski „Chmury" i „Gromiwoję", którą powtórzył jeszcze za dyrekcji L. Rydla.

Duże zasługi na polu rozbudzania zainteresowań Arystofanesem położyło Akademickie Koło Artystyczne Miłośników Dramatu Klasycznego przy Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, którego inspiratorem był niezapomniany Michał Bogucki. Oto premiery Koła: „Rycerze", „Ptaki", „Chmury", „Osy" i „Żaby".

W Warszawie Teatr Polski A. Szyfmana wystawił w 1915 r. „Chmury", a w 1933 r. „Ptaki" w transkrypcji J. Tuwima.

Z propozycji współczesnych wymieńmy na tym miejscu: „Żaby" u Dejmka w Łodzi, „Ptaki" w Warszawie w Teatrze Dramatycznym oraz grany obecnie w warszawskim Teatrze Narodowym tryptyk antyczny, na który obok „Agamemnona" Aischylosa i „Elektry" Eurypidesa składają się właśnie arystofanesowskie „Żaby".

Mimo pionierskiej i przodującej roli Krakowa w historii Arystofanesa w Polsce, pamiętać trzeba, że w tym samym mieście niemal od pół wieku Arystofanes nie był grany.

Teatr Rapsodyczny zamierzał już dziesięć lat temu, w 1953 r. wystąpić z premierą poświęconą temu komediopisarzowi. Miały się złożyć na nią we fragmentach komedie: „Acharny" i „Pokój" (w przekładzie B. Butrymowicza) oraz „Gromiwoja" i „Babie Koło" (w przekładzie E. Cięglewicza) .Parabazy napisał Mieczysław Voit, ówczesny aktor Teatru Rapsodycznego. Całość miała tytuł: „Sól attycka". Rzecz była już w próbach. Z powodu likwidacji Teatru Rapsodycznego przedstawienie nie doszło do skutku.

Nasze obecne przedstawienie „Soli attycikej" różni się w sposób zasadniczy od zamierzonego przed dziesięciu laty. Inny jest skład komedii, inny dramaturgiczny układ i inny przekład.

Podstawowym zadaniem artystycznym aktorów „Soli attyckiej", aktorów zarówno w znaczeniu ściślejszym jak i ogólniejszym (dramaturg, inscenizator, reżyser, muzyk, choreograf i scenograf) — było uprzystępnić dzisiejszej widowni komedię antyczną sprzed dwudziestu czterech wieków, uczytelnić zarówno treściowe, aktualne, jak i formalne, pasjonujące linie klasycznego oryginału.

ARYSTOFANES

SÓL ATTYCKA

Prolog

»Osy«, i »Acharniacy«

Część I

»Bojomira«

Część II

»Pokój«

Finał

»Bojomira«, »Pokój«

AKTORZY:

PROLOG

Przodownik chóru	— Zbigniew Horawa
Prawogrodziec	— Leszek Kubanek
Lamachos	— Ferdynad Wójcik
Herold I	— Jerzy Woźniak
Herold II	— Bogdan Gładkowski
Sługa I	— Andrzej Salawa
Sługa II	— Wiktor Herzig

CZĘŚĆ I

Bojcmira	— Łucja Karelus-Malska
Kleonika	— Stanisława Waligórzanka
Mirryna	— Barbara Kobrzyńska
Koryntka	— Elżbieta Wojciechowska
Lampito	— Wanda Januszkiewicz
Ateńczyk Tryk	— Wacław Czaicki
Probul	— Ferdynad Wójcik
Scytowie	— Wiktor Herzig
	— Andrzej Salawa
Przodownik chóru	— Zbigniew Horawa
Chór Starców	— Bogdan Gładkowski
	— Zbigniew Gorzowski
	— Józef Jachniewicz
Przodownica chóru	— Danuta Jodłowska
Chór staruch	— Elżbieta Barańska
	— Maria Ejnik
	— Magdalena Grodyńska

CZĘŚĆ II

Ksantias	— Wacław Czaicki
Winobraniec	— Leszek Kubanek
Hermes	— Jerzy Woźniak
Wojna	— Stanisława Waligórzanka
Harmider	— Wiktor Herzig
Pokój	— Barbara Kobrzyńska
Urodzajka	— Elżbieta Wojciechowska
Igra	— Wanda Januszkiewicz
Sierpiarz	— Andrzej Salawa
Handlarz broni	— Ryszard Machowski
Włóczniarz	— Wiktor Herzig
Przodownik chóru	— Zbigniew Horawa
Chór wieśniaków	
i wieśniaczek	— Bogdan Gładkowski
	— Zbigniew Gorzowski
	— Józef Jachniewicz
	— Elżbieta Barańska
	— Maria Ejnik
	— Magdalena Grodyńska
	— Danuta Jodłowska

FINAŁ

Winobraniec, Bojomira, Chór

Asystent reżysera: ZBIGNIEW GORZOWSKI

Inspicjent: WIKTOR HERZIG

Kierownik techniczny: WŁADYSŁAW KLECHA

Realizacja nagrania: JERZY ATAMAŃCZUK
STANISŁAW KOŚCIUSZKO

Operator dźwięku: ZBIGNIEW JANIK

Światło: JERZY KUROWSKI, LEON PAWLIK

Kostiumy:

damskie — prac. Teatru pod kier. P. PODGAJNEJ

męskie — prac. Teatru — J. GUZIK

Peruki: HENRYK JARGOSZ

Maski: PAULINA DECHNIK
BOLESŁAW WAGNER

Dyrektor administracyjny:
ANNA FIJAŁKOWSKA-HAJTO

Kompozycja obecnej premiery uwzględnia przede wszystkim podstawowe elementy konstrukcji dramatu antycznego: prolog, parados, (wejście chóru), epeisodia (epizody, dialogi, w których dochodzi silniej do głosu akcja), stasima (śpiewy chóru), agon (dysputa udramatyzowana między głównymi postaciami, spór solistów), parabasis (wystąpienie chóru naprzód i zwrócenie się do widowni, zwrot chóru do widowni), exodos (wyjście chóru), finał, epilog.

Kompozycja „Soli attyckiej" nawiązuje równocześnie do starogreckiej tradycji „trylogii" czy „teatrologii", tradycji wystawiania za jednym razem trzech lub czterech sztuk w teatrze antycznym. Temat jest jeden, wspólny dla wszystkich członów tej kompozycji, a mianowicie aktualny dzisiaj jak nigdy problem wojny i pokoju.

Subtelny i wykwintny, a zarazem rubaszny i złośliwy śmiech arystofanejski zaprawiony s o l ą, towarzyszył nie tylko chórowi — wieloosobowemu aktorowi oraz t r ó j j e d y n e j c h o r e i, tej specyficznie antycznej i scenicznej syntezie słowa, muzyki i tańca, — ale rezonował i na amfiteatrze, smagając już 2400 lat temu militarystów wszelkiego autoramentu. Słyszymy go jak działał wymownie razem z ludem ateńskim i po dziś dzień działa w rzędzie wszystkich obrońców pokoju. Arystofanes mówił językiem wszystkich a więc i naszych czasów.

Dlatego też mógł pisać A. Słonimski: „Z Arystofanesa zostały nie tylko jego dzieła, została jeszcze w pamięci potomnych jego postawa wobec tyranii, została ta s ó l a t t y c k a, którą mają we krwi ludzie wolni".

K R O N I K A

PRZEDSTAWIENIA
1941 — 1963

Premier 58; — polskich 46, innych 12; epika i liryka 49; dramat 9; przedstawień 3223; w Krakowie 2956; poza Krakowem 267; Warszawa 33, Zakopane 36, Katowice 20, Krynica 20, Szczecin 20, Rzeszów 25, Łódź 17, Częstochowa 10, Poznań 9, Kielce 9, Żywiec 9, Świdnica 6, Chrzanów 6, Bydgoszcz 4, Opole 4, Tarnów 4, Mielec 4, Wadowice 4, Karpacz 3, Grudziądz 2, Wrocław 1, Inowrocław 1, Włocławek 1, Zabrze 1, Oświęcim 1, Chełmek 1, Nowa Huta 2.

I OKRES: OKUPACYJNY

1941 Słowacki — Król Duch (przedstawień 4)
1942 Słowacki — Beniowski (1)
Kasprowicz — Hymny (1)
Godzina Wyspiańskiego (4)
Wieczór Norwida (3)
Mickiewicz — Pan Tadeusz (3)
1943 Słowacki — Samuel Zborowski (6)
1945 Rostworowski — Miłosierdzie i Straszne dzieci (premiera nie odbyła się z powodu działań wojennych)

II OKRES: 1945 — 1953

1945 Mickiewicz, Słowacki — Grunwald (16)
Mickiewicz — Pan Tadeusz (II wersja) — (50)
Słowacki — Beniowski (II wersja) — (15)
Kasprowicz — Hymny (II wersja) — (23)
Mickiewicz, Słowacki, Rydel, Tetmajer, Staff — Bajka (17)
1946 Mickiewicz, Słowacki, Wyspiański, Reymont — Noc wigilijna (9)
Rostworowski, Nowaczyński, Reymont, Bogusławski — Słowo o Kościuszce (16)
Rostworowski, Zegadłowicz, Wyspiański — Wielkanoc (9)
Kochanowski, Szymonowicz, Karpiński, Brodziński, Wyspiański, Reymont — Sielanka (13)
Baliński, Broncel, Broniewski, Gałczyński, Huszcza, Jastrun, Rymkiewicz, Tuwim, Wedow — Bagnet i wiersz (19)
Słowacki — Król Duch (II wersja) — (28)
Rey, Kochanowski, Krasicki, Naruszewicz — Rozkosz z krotofila (27)
1947 Słowacki — Samuel Zborowski (II wersja) — (13)
Wyspiański — Rapsody (20)
Norwid — Dialogi miłości (22)
1948 Puszkin — Eugeniusz Oniegin (121)
Conrad — Lord Jim (88)
1949 Mickiewicz — Pan Tadeusz (III wersja) — (278)
Słowacki — Beniowski (III wersja) — (177)
Puszkin — Eugeniusz Oniegin (II wersja) — (276)
1950 Majakowski, Kirsanow — Rozkaz 269 (127)
1951 Szekspir — Aktorzy w Elzynorze (100)
1952 Kuźnica Kołłątajowska, Anonimowa poezja jakobińska, Jasiński, Bogusławski. Kiliński, Kitowicz, Ochocki, Reymont, Voit — Polonez Imć Pana Bogusławskiego (97)
Morstin — Portrety i astronomia (70)
1953 Arystofanes — Sól attycka (premiera nie odbyła się z powodu likwidacji teatru)

III OKRES: od 1957

1957 Słowacki — Legendy złote i błękitne (67)
1958 Puszkin — Eugeniusz Oniegin (III wersja) — (55)
Byron — Don Juan (70)
Homer — Odyseja (124)
1959 Bediér — Dzieje Tristana i Izoldy (70)
Pawlikowska-Jasnorzewska — Róże dla Safony (17)
Słowacki — Beniowski (IV wersja) — (66)
Mickiewicz — Pan Tadeusz (IV wersja) — (203)
Szopka Krakowska — (61)
1960 Białoszewski, Harasymowicz, Różewicz, Waleńczyk — List do ludożerców (16)
Rustaweli — Witeź w tygrysiej skórze (56)
de Coster — Przygody Dyla Sowizdrzała — (66)
Norwid — Dialogi miłości (II wersja) — (36)
Szopka Krakowska (II wersja) — (50)
1961 Herbert, Kowalewski — Gabinet śmiechu (26)
Wyspiański — Legenda (86)
Mickiewicz — Dziady (100)
Ariosto — Orland Szalony (45)
1962 Panienka z okienka według Deotymy (Jadwigi Łuszczewskiej) oraz tekstów literatury mieszczańskiej i komedii rybałtowskiej (99)
Polonez Bogusławskiego (II wersja) — (60)
Aztek Anonim i Bernal Diaz del Castillo — Prawdziwa historia zdobycia Meksyku (68)
Puszkin — Rusłan i Ludmiła (49)
1963 Tuwim — Kwiaty Polskie (42)
Kopernik, Leonardo da Vinci, Dante, Petrarka, Gnaphaeus, Szujski, Nowaczyński, Morstin, Brandstaetter — Kopernik (40)

W PRZYGOTOWANIU

KALEWALA

epopeja fińska

Cena 3 zł

ZE ZBIORÓW
Andrzeja Kauchvandta

KZG 3, zam. 842 8 63 2,500 F-13(5006)